

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — **egyedül** ára 12 kr. — **Hirdetések** díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

A magyar reformált egyház Szervezetére s meg- állapítandó Rendszabályokra vonatkozó

Tervjavaslat.

(Folytatás.)

H a t o d i k s z a k a s z.

Iskolaügy.

146. §. A magyar reformált egyház saját iskoláira vonatkozólag, a teljes tökéletes a u t o n o m i á t, vagyis az öntörvényhozási és önkormányzási szabadságot, a szabad vallásgyakorlat egyik elengedhetlen feltételének tekintvén: azt folytonosan fentartani törekszik s annak a gyakorlatban érvényesítésére és megvalósítására mindent elkövet.

147. §. Az országos törvényhozás és állami intézkedéseknek az iskolaügy terén, legtávolabbról sem kíván ellenállani; sőt azoknak keresztülvitelénél és megvalósításánál közreműködni egész készséggel hajlandó; amennyiben azok a vallás és egyház nyugalmanak, függetlenségének és szabad fejlődésének sérelme nélkül megtörténhetnek, s békekötések és országos törvények által biztosított autonomikus jogaival nem ellenkeznek.

148. §. Az általános közoktatást illető országos törvények és állami intézkedéseket, az egyházi hatóságok folytonos figyelemmel kísérik, s azoknak az egyházak és egyháztagok között, minél szélesebb körben ismeretét, előmozdítani törekedjenek.

146. §. Ugy hiszem nem szükség bővebben indokolnom, hogy az iskolaügy miért van a magyar ref. egyházban annak alkotmányához annyira hozzá növe, elválhatlanul hozzáförve. S ezen szoros viszonynak továbbra is meg kell maradni, csak akkor lesz a magyar ref. egyház fenmaradása biztosítva.

147. §. A tanügy mezején, az országos törvényhozás és kormány által létrehozandó üdvös és célszerű reformokat, örömmel üdvözli a magyar ref. egyház, s alkalmazkodik is azokhoz; csak biztosítva és tiszteletben tartva legyen a prot. egyház autonómiája, öntevékenysége és szabadsága; s ezen autonómiának határozott kifejezése jelen korunkban is nagyon szükséges, mert fájdalom, napjainkban oly törekvésekkel találkozunk, épen

149. §. Mindenféle iskola nyilvános, és az állam legfőbb felügyelete alatt állván: egyházi tanintézeteinket meglátogató kormányhivatalnokok iránt, a lelkészek, tanítók és előjárók illő tiszteletet tanúsítsanak; a felekezeti jogok feletti ellenörködés végett, azokkal együtt az iskolák meglátogatásában részt vegyenek; az iskola helyzetére vonatkozó törvényszabta kérdésekre, a szükséges felvilágosítást készséggel adják meg; egyéb akár írásban akár élőszóval adott utasításait vagy rendelkezéseiket pedig mielőtt foganatosítanák, illető egyházi felsőségeik elé terjeszték.

150. §. A lelkészek, tanítók és egyházi előjáróságok, iskolai ügyben azon kormányi és külhatósági rendeleteknek engedelmeskedhetnek, melyek hozzájuk illető egyházi felsőbbbségök útján érkeznek, s azok teljesítésére hivatalosan felhivatnak és utasítottatnak.

151. §. A felekezeti iskolai célokra szolgáló, az egyház tulajdonát képező ingó és ingatlan vagyonok az egyházközségek elidegeníthetlen tulajdonai, s azoknak minden körülmény között, egyházi intézmények és célok költségei fedezése alapjául kell szolgálniok.

152. §. A közép- és főtanodák külön önálló egyházi testületek, (corporatiók) képviselve tanáraik és gondnokaik által; mint jogi személyek magánjogoknak éa köteleességeknek alanyai; mint ilyenek ingó és ingatlan javakkal birhatnak és birnak is; a melyeknek kezelése s jövedelmeiknek hovaforvitása felett a fenálló egyházi és országos

alkotmányos kormányunk részéről, melyek a magyar prot. egyháznak a tanügyi téren gyakorolt szabadságát, nagy mértékben korlátozni sőt teljesen megsemmisíteni szándékozzák. — Nem bürocratiára s állami gyámságra mutató intézkedések-é azok, midőn a magyar kir. vallás és közoktatási miniszter, megtagadja a prot. iskolákat kormányzó egyházhatóságoktól azon jogot, hogy legkisebb mérvű kivételeket vagy engedélyeket is adhassanak a nevezett miniszter tudta s akarata nélkül; az ilyen közvetlen befolyás és intézkedés nem tartozhatik a suprema inspectio jogához, mert az csak abban áll: tndomást szerezni, vajjon a tanintézetek eleget tesznek-é az ország törvénye által kiszabott minimumnak, az állam céljával s létérdekeivel ellen-

törvények megtartása mellett rendelkezhetnek. Jogaiknak védelme és érvényesítése céljából ügyvédet vallhatnak s mint felperesek felléphetnek; s megfordítva elvállalt kötelességeiknek teljesítésére mint alperesek, mások által per uton is rászoríthatók.

153. §. A magyar ref. egyház által fentartott tanintézetek jelenleg :

a népiskolák,

középtanodák (gymnasiumok)

és a szakiskolák, u. m. :

a tanítóképezdék,

lelkészképző intézetek,

jogakadémiák.

(Reménylhetőleg bölcsészeti szak, egybeköttetésben tanárképezdével.)

I. N é p i s k o l á k.

154. §. Minden gyülekezetnek egyik főkötelessége, a népnevelés intézésébe befolyjni, tehát népiskola vagy népiskolák fentartásáról gondoskodni; ennél fogva az egyháztanács, minden erővel és áldozattal oda működjék, hogy az egyház, fenálló népiskoláinak birtokában megmaradjon; e célból mindent kövessen el, hogy iskolái jók, s a közoktatásügyi országos törvényekben meghatározott köteleknek is megfelelőek legyenek; hogy ekép a tanításügy mezején kifejlendő versenyben megállhassanak.

155. §. A mely gyülekezetben a felekezeti iskola fentartása legyőzhetetlen látszó akadályokba ütközik: mielőtt az egyháztanács abban bármilyen lépést tenne, a beállott esetről, az esperesti hivatalhoz késelem nélkül jelentés teendő. Maguk az egyházközségek az iskolai vagy

kező tévtanok vagy elvek nem terjesztetnek-e a tanintézetek kebelében; és ha gyökeres mulasztást, visszaéléseket tapasztal, akkor lépjen fel erélylyel, törvényszéki uton és eljárás mellett.

Az országos zsinatnak ki kell tehát mondani az iskolaügyre vonatkozólag, hogy az autonomia jogainak tiszteletben tartását megvárja s azok fentartásához szorososan ragaszkodik.

149. §. A reformált egyház, iskoláit a nyilvánosság elől, legtávolabbról sem kívánván elzárni s az állam főfelügyeleti jogát elismervén: tanintézeteit, bármikor meglátogató kormányhivatalnokok előtt készséggel megnyitja s azoknak az illető belhivatalnokok a kellő felvilágosítással mindig szolgálnak.

157. §. Az erdélyi kerületben a felekezeti iskoláknak községiekké átalakítása az egyházmegyei tanács meghallgatása és közbenjöttével, az egyházkerületi igazgatótanács engedélye mellett történhetik meg. (1872. egyh. ker. gyűl. j. k. 76. és 85. sz.)

159. §. A tanítók választásának kérdése fontos dolog egyházi életünkre nézve. Eddigél az a választás nagyon különbözőleg gyakoroltatott; legtöbbször a nagyobb egyházak presbiteriumai választották azt a kit akartak minden előleges megkérdezése nélkül a felsőbb egyházi hatóságoknak, vagy pedig pályázatot hirdettek. Mindenik esetben az esperestől csak a megerősítés kívántatott. A kisebb egyházakra nézve pedig a rendelkezést, sokszor és sok helyt az egyházmegye vagy esperest

átadása iránt nem intézkedhetnek, szerződés-kötésbe nem bocsátkozhatnak; ők csak kezelői s hitbizományosai levén azon javaknak: rendelkezéseik az egyházi főbb hatóságok beleegyezése nélkül érvénytelenek.

156. §. Minden ily esetben az esperest vagy megbízottja, egy világi tag kíséretében az egyházközség kebelében tartozik megjelenni, hogy a helyszínén az egyházi iskola fentartása érdekében minden lehetőt megtegyen; a hitfelekezeti iskola további létezése ellenében felmerült akadályokat minden oldalról megvizsgálja és megbírálja; hivatalos eljárásáról az egyházmegyének és kerületnek számot adván.

157. §. Az egyházmegyei és kerületi gyűlések belenyugvása illetőleg engedélye nélkül, a felekezeti népiskolák községiekké át nem adhatók.

158. §. Az egyház által fentartott népiskolákban rendes és állandó tanítókul csak oly egyének alkalmazhatók, kik a tanítóképességi vizsgát, vagy az állami, vagy az egyházi tanítóképezdéknél sikerrel kiállották s így tanítói oklevéllel bírnak. Ideiglenes vagy segédtanítókul, 2—3 évig alkalmazhatók tanítóképességi vizsgát nem tett egyének is, ha a főiskolákból vagy tanítóképezdékből az illető tanárkarok által kibocsátattak; de ha rendes tanítók kívánnak lenni, kötelesek 2—3 év alatt a tanítói oklevelet megszerezni.

159. §. A tanítók választása az egyháztanács jogkörébe tartozik (20. § b) s a tanítói hivatal betöltése pályázat utján történik; az egyháztanács ugyanis az esperest által megerősített és jóváhagyott díjlevél pontjait közhirré tétetvén, pályázatot nyit; a pályázók a megkívánt bizonyítványaikat a megjelölt határidőre az egyháztanácshoz be-

tartotta fen magának, tehát megtörténhetett, hogy az illető egyháztanács megkérdezése nélkül, sőt sokszor annak ellenére rendeltetett valaki tanítónak valamely egyházba, — Az erdélyi kerületben e volt az eljárás: az esperestek az egyházmegyéjükben történt üresedéseket a püspökhöz följelentvén s a tanítói állomással járó fizetés mennyiségét részletesen feltüntetvén, a pályázat kiírását kérelmezték. A püspök a szerint a mint a fizetés összege 150 frtig felér, az egész e. kerületben, vagy ha nem ér fel annyira, belátása szerint kisebb körben körözteti. A jelentkezett pályázók közül az alkalmasoknak kijelölése, ajánlása, valamint választása, aképen történik, a mint az a lelkipásztorokra nézve meg van határozva.

163. §. Minden egyházban a nevelésügyi bizottság vagy iskolaszék felállítása nélkülözhetlen és keresztülviendő. A polgári községek nézve, ilyen iskolaszéknek felállítása, az 1868. XXXVIII. t. cz. 117. stb. §-okban, — 1876. XXVIII. t. cz. 9. stb. §-okban, s Utasítás a polgári iskolaszékek számára 1875. szept. 2. miniszteri rendeletben, el van rendelve és utasításul adva. A római kath. egyház is megtette e téren a maga teendőit, lásd „A magyarországi latin és görög szertartású római katolikus népiskolai ügyre vonatkozó, s a magyar püspöki kar által megállapított Rendszabályok, Tantervek, Utasítások gyűjteményét. A magyar püspöki kar megbízásából kiadta a Szent-

terjesztvén, az egyháztanács az iskolai szék ajánlatát figyelembe véve, választ a legilletékesebb és méltóbb egyének közül. A választás eredménye az esperesthez terjesztetik megerősítés végett; a ki megerősítését csak azon esetben tagadhatja meg, ha az illető választott egyén, a meghatározott kellékekkel, főképp tanítói oklevéllel nem bír; vagy az illető egyházmegyei tanügyi bizottságnak s közvetlen magának az esperestnek saját tapasztalatai szerint, méltó kifogás alá eshetvén, jutalmazásra vagy előbbmenetelre nem méltó. — Ideiglenes vagy segédtanítók alkalmazása esetében, a főiskolák vagy tanítóképezdek igazgatóságaihoz fordulhatnak az egyes gyülekezetek presbiteriumai.

160. § Esperesti megerősítés nélkül, tanítói állomást senki nem fogadhat el.

161. §. A tanítók működésökben és eljárásaikban kötelesek az egyházi hatóságok által meghatározott utasításokhoz, a megállapított tanterv és tankönyvekhez szorosán alkalmazkodni.

162. §. A népiskolák ügyeit intéző egyházhatóságok: az egyháztanács s annak kebeléből választott iskolaszék;

az egyházmegyei

és egyházkerületi tanügyi bizottság

A) Iskolaszék.

163. §. Minden egyházban az egyháztanács, a maga kebeléből, iskolaszéket alkot és biz meg, a gyülekezetben a népoktatásügy közvetlen vezetésével.

164. §. Az iskolaszék tagjai az egyháztanács által választatnak 3 évi időtartamra, tagjai azonban mindannyi-

István-Társulat (Budapest, Lövész-utca 11. sz. a.) Budapest, 1877. 4-edrét 160 lap; ára 1 frt. "Mely gyűjteményben a Rendszabályok, mindjárt a hitközségi iskolaszék megalakítását, teendőit, s hogy kik az iskolaszék tisztviselői, határozzák meg. — Minden egyházban az iskolaszék teendői, a helyi körülmények és viszonyoktól föltételeztetvén: az egyháztanács jogkörébe tartozik az iskolaszék tagjainak számára részletes utasítást adni. (Ilyen például: a debreczeni helv. hitv. egyház iskolaszékének ügyrende és hatásköre, mely legközelebb márcz. hóban készítettett s nyomtatásban is megjelent.)

179. §. Az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság tagjait, — tekintet nélkül arra, hogy hány tagja legyen szorosán a lelkészek, világiak vagy tanítók közül? az egyházkerületi közgyűlés választaná, egyedül a szakértelem, érdekeltég és buzgóság az irányadók a választásnál. Azért nem óhajtanék ezen bizottság szervezésénél, a paritáshoz és a tanítók hasonló arányban leendő képviselőjéhez teljesen alkalmazkodni, mert miután ezen egyházkerületi bizottságnak egyik főfeladata a tankönyvek előállítására, azok megbirálása stb. sokszor talán nehézségbe ütköznék azon föltételekhez való merev ragaszkodás; czélszerűbbnek tartom tehát, ha valódi szakértő s az ügy fontossága által érdekelt és buzgó egyének választatnak; akár a lelkészek, akár a világiak vagy a tanítók között találtassanak ilyenek nagyobb számmal. De még arra is figyelemmel kell lenni, hogy a köz-

szor újra választhatók. — A tagok száma a gyülekezet népességétől s az iskolák számától függ; de a legcsekélyebb számból álló presbiteriumnál is legalább 5 tagból tartozik állani az iskolaszék.

165. §. Elnöke mindig a lelkész vagy a mely egyházban több lelkész van egy azok közül, a kit az egyháztanács választ és biz meg e fontos ügy vezetésével; jegyzőjét az iskolaszék a maga tagjai közül választván.

166. §. A mely egyházban csak egy tanító van, az hivatal szerint tagja az iskolaszéknek; a hol több tanító működik, ott a tanítói testület által egy vagy két képviselő választatik; a kik tanácskozási és szavazati joggal bírnak.

167. §. Az ülésekről rendes jegyzőkönyv vezetetik, mely jegyzőkönyvek az egyháztanácshoz terjesztendők be.

168. §. Ülések alkalmával minden határozat általános szavazattöbbséggel hozatik. Érvényes határozat hozatalára a tagok $\frac{2}{3}$ -ának jelenléte kívántatik.

169. §. Az iskolaszék hatásköre és teendői:

a) tanítóválasztáskor ajánlati jogát gyakorolja.

b) az iskolákat egy megbízott tagja, minden hóban meglátogatja.

c) Szegény sorsu tehetséges növendékeknek, tandíj elengedés mellett való felvételét az egyháztanácsnak ajánlja.

d) Örökös, hogy a tanköteles gyermekek feladassanak, iskolába járásukat ellenőrzi; s a mulasztók szülőit vagy gondviselőit első ízben megintí, azután a mulasztások jegyzékét, legalább minden két hétben, a községi előjárásnak átadja.

e) Felügyel a tanításra, hogy a tanítók az egyházi

ponthoz közel lakjanak, hogy így a gyűléskezés és tanácskozás annyival megkönnyíttessék s kevésbé költséges legyen az egyházkerületekre nézve.

A dunántúli kerületben ezen népiskolai bizottság már több év óta életbe van léptetve a következő szervezettel:

1. Tagjai:

a) az e. kerületi közgyűlés által 3 évre választandó elnök és 9 tag, kik 3 évi időközökben egy harmadrészben megújítatnak;

b) az e. megyei tanügyi bizottságok által kebelökből 3 évre választandó egy-egy tag.

2. A bizottsági elnök hívja össze a bizottsági üléseket évenként, legalább egyszer; az üléseknél a tárgyalásokat vezeti s a bizottság működéséről az e. kerületi közgyűlés előtt felelős.

3. A bizottság elnöke az e. kerület, egyházmegyék s az egyházmegyei tanügyi bizottságok elnökségével, a tanítóképezde igazgatójával közvetlen érintkezik s a bizottság ügykörében fölvilágosítást, adatokat s okmányokat kér és nyer.

4. A bizottság ülései nyilvánosak, jegyzőkönyvei az üléstől számított 30 nap alatt, elnöke által a szuperintendensi hivatalhoz beterjesztendők s érvényes határozathozatalra az elnökkel együtt legalább 5 tag jelenléte kívántatik.

5. A bizottság munka- s hatásköre kiterjed az összes kebelbeli felekezeti népiskoláknak s a tanítóképezdének mindazon

hatóságok által meghatározott utasításokhoz, a megállapított tanterv és tankönyvekhez szorosán alkalmazkodjanak.

f) Az egyháztanács intézkedéseit az iskolai épületek felállítása, kellő javítása, jókarban tartása, az iskoláknak taneszközökkel való ellátása és a tanítók illetményének pontos kiszolgáltatása tárgyában, végrehajtja és foganatosítja. Különben az iskolahelyiségeknek czélszerű építése szempontjából, kötelesek az egyes egyházak előjárói minden egyházi és iskolai építkezéseknél a tervet előbb esperesti uton az egyházmegyei gyűlésekhez terjeszteni fel; mely intézkedni fog a tervezet szakértő megvizsgálatairól; és csak az esperesti vagy egyházmegyei megerősítést és jóváhagyást nyert építkezési tervek szerint, lehet megkezdeni minden egyházban, bárminemű építkezést.

g) A tanulók szülői vagy gondviselői és a tanító között fenforgó panaszokban, és az iskolai fegyelmi ügyekben elsőfokulag határoz; határozata ellen mindkét fél az egyháztanácshoz felelbezzhet.

h) Az iskolai évi közvizsgák idejét kitűzi, azokon tagjai által magát képviselteti s a vizsgák eredményéről az egyháztanácsot értesíti.

i) Az iskolai statisztikai adatokat minden évben egybeállítja s az illető hatóságoknak az egyháztanács útján beszolgáltatja.

B) Egyházmegyei népiskolai tanügyi bizottság.

170. §. Minden egyházmegyében a népiskolai tanügy fejlesztése, a népiskolákra való felügyelet és ellenőrzés céljából, népiskolai tanügyi bizottság állítatik fel.

ügyeire, melyek e. kerületi összhangzatos elintézést követelnek; s ezen ügyekben, az e. kerület által hozott határozatok értelmében, felelősség mellett közvetlen intézkedik, — s intézkedéseiről, az elemi közoktatásügy állásáról, évenként egyszer a kerület őszi közgyűlésére kimerítő jelentést tesz, a fontosabb rendkívüli s újabb pénzáldozatokat igénylő ügyekben indokolt javaslatot terjeszt elő; — e mellett az e. kerületi közgyűlésen elnöke vagy előadója által bármely ügykörébe vágó kérdésre felvilágosítást adni tartozik; s minden a közoktatásügy teréni újabb mozzanatokra figyelmét kiterjesztvén, a sürgőseknél felelősség terhe mellett intézkedik, a fontosabbakban indokolt javaslatot készít. (Dunántúli e. kerül. j. k. 1875. 25. sz.)

A dunamelléki kerületben is fölmerült volt egy ily modoru tanfelügyeleti szervezet megalkotása, lásd 1873. jun. gyűlés 52. számú végzését, de a tervezett javaslat, 1874. novemberi közgyűlés 50. sz. határozata szerint az egyházmegyék többségét nem nyervén meg, félretétetett.

A tiszánineni kerületben szintén több év óta működik már a tanügyi bizottság, az erdélyiben is van legalább a tankönyvek ügyében a püspök elnöklete alatt ilyen bizottság felállítva.

A tiszántúli kerületben az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság a múlt évben választott meg; áll 12 tagból, köztük 3 néptanító, s 3 tanítóképezdei tanár van, szervezetére

171. §. Ezen tanügyi bizottság tagjainak megválasztása az egyházmegyei közgyűlést illeti.

172. §. A bizottsági tagok száma, az egyházmegyék népessége, illetőleg az iskolák mennyiségétől föltételeztetik, 9—15 között váltakozhatik e szám. A bizottság ugy alakítandó, hogy a néptanítók egy harmadrészét tegyék a bizottságnak; a kétharmadrész fele, egyházi; fele pedig világiak közül választatván. 3 évre történik a választás, a tagok újra megválaszthatók.

173. §. Az egyházmegyei tanügyi bizottság elnökét szintén az egyházmegyei közgyűlés választja meg, jegyzőjét azonban már a bizottság a maga kebeléből választja.

174. §. Ezen tanügyi bizottság feladata az egyházmegyében létező népiskolákra a közvetlen felügyelet gyakorlása levén: az egyházmegye területén levő iskolák bizonyos látogatási körökre osztatnak fel; minden körben legalább egy lelkész s egy világi, vagy tanító bizatván meg azzal, hogy minden félévben egyszer a felügyeletök alá helyezett népiskolákat vagy együttesen, vagy külön-külön meglátogassák; azoknak ugy szellemi mint anyagi állapotról jelentést adjanak a bizottsági elnöknek, a ki azt a minden félévben tartandó bizottsági ülés elé terjeszti.

175. Az e. megyei tanügyi bizottság teendői:

a) felügyel, hogy az egyházkerületileg megállapított tanterv a népiskolákban szigoruan keresztülvitessék, a tanítók a meghatározott óraszámban s tankönyvek szerint tanítsanak;

b) taneszközök és iskolai felszerelvényekről évenként leltárt kíván; és

vonatkozó szabályok még ezután fognak a közgyűlés által tárgyalatni és megerősítettetni, de az előmnkálátok már megtétettek.

185. §. A gymnasiumok s azoknak államjogi viszonyai részletesen fejtegettetnek egyháztörténésünk Dr. Révész Imre következő nagybecsü műveiben: Adalékok a magyar prot. iskolák autonomiájának történetéhez, 2-ik kiadás, Debreczen és Nyiregyháza, 1870. A magyarországi prot. gymnasiumok államjogi viszonyai; a Magyar prot. egyházi és iskolai Figyelmezőben 1873. évi folyam. stb.

187. §. A tanári oklevél megszerzése minden gymnasiumi tanárra nézve nélkülözhetlen kellék; a ref. tanintézetek tanárainak képzettség tekintetében oly fokon kell állani, hogy bármely hazai tanintézetben is méltó helyet foglalhassanak; ennél fogva a követelmények nem lehetnek csekélyebb mérvűek irányukban, mint a minöket az állami tanintézetek ilyen tanáraitra nézve felállítva találunk. Mindenesetre oda kell törekedni a hazai reformált sőt az egyetemes prot. egyháznak, hogy a tanárképezde fölállítása által tanárainak képzését is önmaga vezethesse; míg tehát önálló bölcsészeti tanfolyam tanárképezdével egybekötetésben, nem lesz fölállítva, addig prot tanügyünk öntudatos fejlődése nincs biztosítva. (Lásd e tárgyra vonatkozólag Imre Sándor tanártól: Protestáns főiskoláink és a tanszabadság Debreczen, 1868. czimű kitünő dolgozatát.)

188. §. Tanárválasztás módozata az erdélyi kerületben:

c) kimutatást ad a tanítói lak s annak melléképületeiről, azok minő karban létéről;

d) jelentést ad a törvényes szorgalmi idő kitartásáról, a nyilvános vizsgálatok idejéről, lefolyásáról és eredményéről;

e) évenként egyszer táblás kimutatást készít minden népiskoláról, az e. kerületi tanügyi bizottság által, e célra kiadott rovatos ívek alapján;

f) az iskolaépületek tervei az esperest által előleges véleményezés végett ezen bizottsághoz tétetvén át: azokra nézve észrevételeit az egyházmegyei gyűlésekre vagy sürgős esetben az esperesthez fölterjeszti.

176. §. Az e. megyei tanügyi bizottság tagjainak napdíjjairól, utazási költségeiről gondoskodás: az egyházmegyék belkörü intézkedésére bizatik.

C) Egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság.

177. §. Az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság az egész egyházkerület elemi népiskolai tanügyét figyelemmel kíséri, nyilván tartja, arra az egyházkerületi végzések értelmében felügyel; s annak fejlesztése céljából az egyházkerületi közgyűlés elé indítványokat és javaslatokat terjeszt.

178. §. E feladatából kifolyólag hatáskörébe tartoznak: népiskolai tanterv és tankönyvek előállítása; a megállapított tanterv és tankönyvek szerint tanításra, iskolai felszerelésre, az iskolázatásnak törvény szerinti gyakorlására, a törvényes szorgalmi idő megtartására való felügyelet; az egyházmegyei tanügyi bizottságok által a kebelbeli népiskolákról beterjesztett jelentések és statisztikai táblás

Az a tanoda előjárósága, a melynél tanári állomás jött ürességbe, vagy a melynél az egyházkerületi közgyűlés valamely új tanszéknek felállítását engedélyezte, erről jelentéstétel mellett fölkeri az egyházkerületi állandó igazgatótanácsot arra, hogy a kérdésben forgó tanszék betöltése céljából, a szabályszerű kijelölés megejtését rendelje el. Erre az igazgatótanács az illető tanszék pontos megjelölésével felszólítja az összes fő- és középtanodák előjáróságait, hogy arra kijelölésüket (candidatio) az igazgatótanácshoz egy kitűzött határidő alatt tegyék meg. A kijelölési jog megillet minden rendes tanárt és tanodai fő- és algonodát, a kik közül mindenik, egy levélkére sorban irandó 3 egyént, a kiknek a tanárságra szükséges kellékekkel birniök kell, kijelöl; azt neve aláírása nélkül borítékba zárja és kívül a borítékra felírja, hogy kinek a candidatióját foglalja a levélke magában. Ezen kijelölő levélké minden fő- és középtanodánál összeszedetvén egy csomagban az igazgatótanácshoz terjesztetnek fel, a mely azokat felbontatlanul az egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszti. — Az e. kerületi közgyűlésen azok időkimelés tekintetéből minden alkalommal egy avégre kiküldött 5 tagu bizottság által felbontatván, ennek bejelentésére a közgyűlés által az a 3 egyén, a kik a kijelölésre jogosítottak szavazatainak többségét megnyerték, határozatilag, mint a betöltendő tanári szék jelöltjei neveztetnek meg. — Ezt követi a választás, a mely titkos szavazással, de csak a kijelölt 3 egyén

kimutatások felülvizsgálata; az e. kerület népiskoláira vonatkozó statisztikai adatok összegyűjtése, összeállítása s az e. kerületi közgyűléshez beterjesztése. Az egyházkerületi tanítóképezde közvizgáin legalább 2 tagja által részt vesz, nemkülönben a tanítóképeségi vizsgálatokon is 2—3 tagja által képviselteti magát.

179. §. Ezen tanügyi bizottság tagjai az egyházkerületi közgyűlés által választatnak, a népnevelés és iskolaügy terén, szakértelmet s érdekeltséget tanusító férfiak közül, 3 évre; a bizottság legalább 16 tagból áll.

180. §. Elnökét a közgyűlés választja, de már alelnököt, jegyzőt, szakelőadókat s a statisztikai adatok összeállítására 3 tagból álló küldöttséget évről-évre maga a bizottság választ.

191. §. A szakelőadók az egyesek vagy testületek által ajánlott tankönyvekre írásban véleményes birálatot készítenek; a beérkezett jelentések és kimutatásokból kitűnő hiányok megszüntetéséről és orvoslásáról, véleményes jelentést terjesztenek elő.

182. §. Gyűléseken megjelenni a bizottság minden tagja köteleztetik, a ki legyőzhetlen akadály miatt meg nem jelenhetne, elmaradását tartozik az elnöknel előre bejelenteni.

183. §. A bizottság tagjai napdíjjanak s utazási költségeinek meghatározása, az egyházkerületek belkörü intézkedésére bizatik.

184. §. Évenként legalább kétszer, de a tavaszi kerületi közgyűlést megelőzőleg mindenkor, gyűlést tart; rendkívüli gyűlés azonban bármikor is összehívható.

bármelyikére történhetik. A 3 jelölt közül az lesz kijelentve rendes tanárnak, a ki általános szavazattöbbséget nyert. stb.

Ezen eljárás szerint a középtanodai tanárok választásába az egyházmegyék esperestei, csak mint az egyházkerületi gyűlés alkotó tagjai folynak be, mig p. o. más kerületben az a gyakorlat, hogy a tanár választást, az illető egyháztanács vagy fentartó testület közvetlenül maga végezi, de esperesti megerősítést vagy censust kell aztán az illető megválasztott tanár részére kikérni. — Lehet olyan vélemény is, hogy a gymn. tanárok választását egészen függetleníteni kell az egyházmegyéktől, s a középtanodák semmi összeköttetésben ne legyenek az egyházmegyékkel, hanem alkottassék rájuk nézve helyi felügyelet és azután az egyházkerületi felügyelő bizottság alatt álljanak, ezt czélozza azon szervezeti javaslat is, mely e lapok közelebbi számában (14) közölve volt; amely szerint a tanár-választás bejelentetik ugyan az esperestnek, de csak azért hogy ő azt az egyházkerületre terjeszse föl, az egyházkerületi közgyűlést illetvén a megerősítés vagy kifogásolás joga.

Hogy a vidéki gymnasiumoknak, az egyházmegyékhez, azok elnökségéhez való viszonyukat meghatározhassuk, különbséget kell tennünk azon vidéki gymnasiumok között melyek valamely egyház közvetlen alapítványai és jelenlegi évi járulékaik mint kegyes adományok által tartatnak fen; és azon középtanodák között, melyeknek biztos fentartását nem egyes

II. Középtanodák — gymnasiumok.

185. §. A magyar ref. egyháznak életkérdései közé tartozik, hogy népiskolái felett középtanodákat is mint egyházi tanító, nevelő és jellemképző intézeteket tartson fen s azok érdekében és ügyében minden lehető eszközöket felhasználjon.

186. §. A középtanodák csak akkor felelven meg valódi rendeltetésöknek, ha kellőleg fel vannak szerelve s mind anyagi mind szellemi tőkékkel kellő mérvben rendelkeznek: azok fentartására nézve a rendelkezési alapok, az erők számbavétele, mulaszthatlanul megkívánatik, hogy eképen azok fenállhatása, sőt versenyképessége felől, az illető egyházkerületek teljesen biztosítva legyenek.

187. §. Az egyház által fentartott középtanodákban csak oly egyének alkalmazhatók rendes tanárokkul, kik tanári oklevéllel bírnak; míg a megválasztott tanár oklevelet nem szerez, rendes tanárnak nem tekintetik és teljes fizetésben sem részesülhet.

188. §. A gymn. tanárokat választja a gymnasiumot fentartó egyház vagy testület képviselője, s a választást az esperest erősíti meg. — A választott tanár ellen az esperest csak azon esetben tehet kifogást, ha a megválasztott egyén az oktatásra vonatkozó hazai törvényekben s az egyházkerület által megállapított szabályzatban foglalt kötelekkel nem bír. Különben úgy a választás eredményét — mint netalán azt illető kifogását az egyházkerületi közgyűlésre terjeszti fel.

189. §. Minden gymnasium élén egy állandó vagy legalább 3—6 évre választott igazgató áll, ki az egész in-

egyház hanem több egyházak vagy több rendbeli kegyes alapító alapítványai már biztosítják.

Az olyan gymnasiumok, melyek az előbbi kategóriába tartoznak s e szerint alapításukat s fentartásukra szükséges anyagi tőkéket, egy egyház áldozatkészségének köszönhetik s az évenként megkívánató évi költségek az egyház pénztára terhére nehezülnek, tehát közvetlen az egyház tulajdonai: azok az egyházmegye illetőleg esperest felügyelete alul ki nem vétethetnek; mert az esperestnek s a canonica visitationak mindarról ami az egyes egyházaké biztos tudomást kell szerezni, és így azokba az egyházmegyének is bele szólási joga lehet; de már az oly középtanoda, mely több egyház, több kegyes jóltevő alapítványai következtében jött létre s tartja fen magát s a rendelkezési alapok teljesen biztosítják fenmaradását, tehát nem mondhatók, hogy egy egyháznak köszönik létezésüket, s közvetlen annak tulajdonai: már az ilyeneknél az egyházmegyei vagy esperesti befolyás inkább mellőzhető volna s azokra nézve meglehetne elégedni annyival, hogy a választás egyszerűleg bejelentetik az esperesthez tudomás és az egyházkerületre fölterjesztés végett.

Különben ha mint fölvet hangsúlyozzuk, hogy az iskolák az egyháznak szükségképen kiegészítő részei, attól elválaszthatlanok: akkor nagyon természetes, hogy kormányzás vagy igazgatás tekintetében is annak hatósági organumai, a tanintézetekre, azoknak vezetésére befolyással kell hogy bírnak; és

tézetért úgy az azt fentartó egyháztanácsnak vagy testületnek, mint az egyházmegyének és kerületnek felelős.

190. §. Minden gymnasiumban, csak az illető egyházkerület által elfogadott kézi- vagy tankönyveket lehet használni.

191. §. Minden gymnasium nyomtatott évi értesítőt ad ki, a meghatározott rovatokkal ellátva.

192. §. A középiskolai tanügy előmozdítása végett, évenként a nagy szünetidőben, az oly egyházkerületekben, melyekben több középtanoda van, tanári értekezlet tartatik, melyre minden gymnasium legalább két tanárt küld, kiknek uti költségét az illető iskola viseli. — Kívánatos, hogy az összes ref. egyházkerületekben létező középtanodák és felsőbb tanintézetek, sőt ha kivihető lesz a testvér ágostai kerületek tanintézeteinek tanárai, 5—6 évben, a magyar protestáns tanügy fejlesztése czéljából egyetemese értekezletet vagy tanácskozást tartsanak.

193. §. A gymnasiumokra felügyeletet gyakorló hatóságok:

a helyi és
az egyházkerületi felügyelő bizottság.

A) A helyi felügyelő bizottság.

194. §. Minden egyháztanács, mely gymnasiumot tart fen, a helyi felügyelet gyakorlása végett egy elnökből és 5—6 tagból álló bizottságot választ; ehez járul az igazgatón kívül még egy tanár, kit a tanárkar választ.

195. §. Ezen felügyelő bizottság tiszte:

a gymnasium kül- és beléletére, az igazgató és taná-

igy az egyházmegyékkel, azoknak elnökségével bizonyos összeköttetésben kell állaniok. — Tervezetem szerint tehát ezen viszony a következőkben határozódnék:

az egyházmegyék területén levő, nem az egész egyházkerület által fentartott középtanodák tanárainak választása, megerősítés végett mindig beterjesztendő az egyházmegyék esperestjéhez,

a canonica visitatio alkalmával a gymnasiumok is meglátogattassanak; s az esperest vagy a vizsgáló küldöttség, észrevételeit közli a helyi felügyelőséggel, azonfelül az egyházmegyéhez, nemkülönben az egyházkerületi felügyelő bizottsághoz is, beterjesztheti tapasztalatait,

az egyházmegyék mind erkölcsileg támogatni mind anyagi segélyezni kötelesek a kebelökben létező gymnasiumokat, a gymnasiumok az egyházmegyei gyűlésekre képviselőket küldnek. (74. §. d.)

193. §. A gymnasiumok igazgatásának, azokra való felügyeletnek kérdése, jelenleg is foglalkoztatja egyházkerületeinket; lásd idevonatkozólag „A dunamelléki egyházkerület tanügyi bizottságának, a középiskolák igazgatására, rendtartására s fegyelmezésére vonatkozó javaslatát. Kiadta Kovács Albert egyh. ker. aljegyző.” 1878. — A tiszántuli egyházkerület is múlt évi 226. sz. végzésében egy bizottságot küldött ki a vidéki gymnasiumok rendezése ügyében; hogy t. i. azok minő viszonyban álljanak a központi főtanodához és az egyházkerülethez; ezen bizottságnak közvetlen debreczeni tagjai készítettek is már bi-

rok hivatalos eljárására, a felsőbb rendeletek s a kiszabott tanterv pontos végrehajtására, az iskolai épület, tantervek és szerelvények kellő karban tartására közvetlenül felvigyázni.

196. §. Ezen bizottság tagjainak számát, s a hivatalos működésére vonatkozó szabályokat megállapítani: az illető egyháztanács vagy az intézetet fentartó testületek s pátrónusok jogkörébe tartozik; de sem ezen bizottság, sem az egyháztanács vagy testület, az egyházkerületi felügyelő bizottságnak a tanítást, tantervet és tankönyveket illető határozataival ellenkező intézkedést nem tehet; semmi kivételes felmentést vagy kedvezményt nem adhat; ezek engedélyezésére az illető tanárkar meghallgatása után, egyedül az e. kerületi felügyelő bizottság van jogosítva.

B) Egyházkerületi középtanodai felügyelő bizottság.

197. §. Minden egyházkerületben alakíttatik a gymnasiumokra felügyelő bizottság, melynek tagjainak száma, a körülmények és a gymnasiumok számától föltételeztetik.

198. Az egyházkerületi felügyelő bizottság elnöke, vagy megbízottja (de a kinek szintén a bizottság tagjának

zónos tervezetet, mely e lapok 14-ik számában közölve volt; alulírott nagyrésztben ezen javaslat alapján szerkesztette össze e tárgyra vonatkozólag a véleményét.

201. §. Mondhatni, majd minden főiskolánk oly sajátos viszonyok és körülmények között fejlődött, hogy azok felügyeletére vagy kormányzatára nézve, egyöntetű részletes szabályzatot fölláttítani, szinte lehetetlen; ennél fogva az országos zsinat is, csak egyetemes elveket mondhat ki és állapíthat meg azok igazgatására nézve s bizni kell a közvetlen vezetést s felügyeletet az egyházkerületekre mint jogszerű és illetékes hatóságra, hogy ők állapítsák azt meg a felforgó viszonyok figyelembe vétele mellett.

Ezen tervezet szerint, az iskolákat vezető, azokra felügyeletet gyakorló hatósági közegek lennének:

1) a népiskoláknál: helyi iskolaszék, egyház-megyei és kerületi tanügyi bizottság (ide tartozik még az évenkénti *canonica visitatio* is) melyről majd később leendő szó.)

2) a gymnasiumoknál: helyi felügyelő bizottság vagy iskolaszék, egyházkerületi felügyelő bizottság (és bizonyos mérvben a *canonica visitatio*.)

3) a szakiskoláknál: az egyházkerület által szervezett helyi felügyelőség,

s mindennemű tanintézetre nézve egyházkerületenkint, az egyházkerületi közgyűlés.

Majd az egyetemes ref. egyház összes tanügyének vezetésére: a zsinati bizottság által szervezendő magyar ref. egyház egyetemes tanügyi bizottsága. (lásd 137. §.)

Egy ilyen egyetemes tanügyi bizottság felállítása és szervezése is halaszthatatlan s e tekintetben az egyházkerületek már egyhangulag nyilatkoztak. Ugyanis a több év óta fenállott népiskolai egyetemes tanügyi bizottság, 1875. márcz. 31-én Budapesten tartott gyűlésében kimondván, hogy fenállása, az eddigi alakban és hatáskörrel szükségtelen; de más részről

kell lenni): minden gymnasiumot évenként legalább egyszer meglátogat s közvetlen tudomást szerez az intézet anyagi és szellemi állapotáról, a tanárok működéséről, a szükséges tanszerekről, a kiszabott tanterv s felsőbb rendeletek pontos végrehajtásáról. Az érettségi vizsgálatokat vagy maga, vagy a felügyelő tanács tagjai közül kinevezett helyettese által vezeti. Tapasztalatait, a szükséges intézkedés megtétele végett, az illető egyháztanács szükség esetében az e. kerület elé terjeszti.

199. §. A felügyelő bizottság minden évben egyszer a nagy szünet alatt gyűlést tart.

Tárgyai ennek:

a) Az elnök közvetlen vagy közvetett tapasztalata s a beküldött értesítvények alapján, részletes jelentést tesz minden egyes gymnasium anyagi és szellemi állapotáról.

b) A ref. egyház tanügye, vagy egyes gymnasiumok érdekében, indokolt javaslatokat terjeszt az e. kerület elé.

c) Minden gymnasiumra egyenlően érvényes tantervet és rendtartást szab meg; a helyi körülmények által netalán igényelt kisebb eltéréseket, az illető tanárkar előterjesztésére engedélyezhet.

d) Az illető tanárkarok által a helyi viszonyokhoz alkalmazva elkészített iskolai törvényeket, vagy fegyelmi

érezvén sőt a ref. egyházra nézve életkérdésnek tekintvén, egy oly testület szervezését, mely az egyes egyházkerületek választott képviselőiből alakulva, ref. egyháznaklan, a tanügyet minden ágazatában felkarolva időnkint értekezleteket s összejöveleket tartana: felhívta az 5 ref. egyházkerületet hogy járuljon egyetértőleg egy egyetemes tanügyi bizottság felállításához, a bizottsági tagokat is nevezze ki, kik majd maguk dolgozzanak részletes tervet és szervezetet, mely szerint az alakítandó egyetemes tanügyi bizottság jövőben működni hivatva lenne. Az egyházkerületek egyetértőleg elfogadták a javaslatot s bizottsági tagokat is küldöttek ki. — (Lásd tiszántúli egyházkerület gy. j. k. 1875. 49, 50. sz., dunamelléki 1875. máj. 46, 56. sz., erdélyi 1875. 61 és 74. sz., tiszáninneni 1875. máj. 8; dunántúli 1875. máj. 54 sz.)

Ezen egyetemes tanügyi választmány tehát a zsinati bizottságnak lenne a kifolyása; s ennek a feladata közzé tartoznék hogy a ref. egyház tanügyének helyes irányzatot adjon, azt általános és egyetemes törvények szerint szabályozza.

Ezen egyetemes tanügyi bizottság lenne tehát arra is hivatva, hogy az egyházkerületeket egyesítse a felsőbb tanintézetek föntartása fontos ügyében; ki mutatváu kétségtelen adatokkal, hogy az egyes kerületeknek anyagi erejét túlhaladja az, miszerint mindenik buzgólkodik theologiai intézetet, jogakadémiait, tanítóképezdét, gymnasiumokat stb. fentartani; holott egy vagy legfeljebb 2 jogakadémia teljesen elegendő volna a magyar ref. egyházban; még a hittani intézetek száma is kevesbítettethetnék stb. Igyekezvén meggyőzni arról is, hogy talán a népiskolák még akkor is csak tesznek hasznot ha nincsenek kellő mérvben, magas igények szerint berendezve, de a középtanodák s felsőbb tanintézetek ereje és hatása jól berendezettségüktől, anyagi és szellemi tőkékkel biztos rendelkezhetési képességtől függ.

szabályokat megbirálja, szükség esetében módosítja és megerősíti.

e) Intézkedik a tankönyvek felől, az általa ajánlott tankönyvek használatát az egyházkerület rendeli el, más tankönyvet használni nem lehet. Ennélfogva ha valamely már használt tankönyv helyett másik behozatalát látja czélszerűnek valamely tanárkar, tartozik azt az indítványozó szaktanárnak indokolt véleménye s a tanárkarnak arra vonatkozó javaslata mellett, a felügyelő bizottságnak megbirálás illetőleg az engedély kieszközlése végett megküldeni. Tankönyv változtatás csak előleges engedély után és csak az iskolai év elején történhetik.

f) A gymnasiumok összes anyagi és szellemi állapotáról, évenként az egyházkerületi közgyűléshez részletes jelentést terjeszt fel.

III. Szakiskolák.

200. §. Szakiskolák, melyek legnagyobb részben az egyes kerületek által tartatnak fen :

Tanítóképezdék,
Theologiai intézetek,
Jogakadémiák.

Ezen tanintézetekre nézve is azonföelv a szabályozó, hogy lehetőleg a tudományos haladás követelményeinek megfelelőleg szerveztessenek; ennél fogva minden egyházkerületnek mulaszthatlan kötelessége ezen tanintézeteket oda emelni, mind anyagi mind szellemi tőkékkel oly mérvben ellátni, hogy a képzés s az ismeretek közlésének sikere felől úgy a szülők mint az egyház teljes biztosítékot nyerjenek.

201. §. Ezen tanintézetekre a rendszeres felügyelet gyakorlása czéljából, minden egyházkerület a helyi viszonyok és körülmények szerint egyházkerületi s helyi felügyeletet szervez; a mely felügyelet olyan tartozik lenni, hogy az az egyház érdekeit képviselje, azok felett őrködjék, de másfelől a hittanszaki és jogi tanfolyamokon a tudományok szabadságát, tehát a szabad és tudományos vizsgálódást is biztosítsa és engedje meg a tanárok részére.

(Folyt. köv.)

Tóth Sámuel.

A bűnbánati hetek.

A közelebbi Karácsony előtti hét elején megjelent nálam egy szomszéd községbeli ifjú, azon kéréssel, hogy miután ő más faluból vett feleséget, hol nem lévén bűnbánati hét, az esketés meg fog történni, adnék neki engedélyt arra, hogy az ő lakodalmas házában — miután náluk már az urvacsora meghagyott, s így bűnbánati hét van — zenélhessenek. — Természetes, hogy az engedélyt nem adtam meg; miután a LXVII. canon csak a tiltott napokon esketés engedélyezésére hatalmazza fel

az esperestet — de azon hallgatólagos feltétel alatt, hogy a nászünnepély csendben menjen véghez.

Ime itt van tehát egy inconvenientia, hogy az egyik lelkész a karácsonyt, mely közelebb kedd napon kezdődött, és az urvacsorát, a közvetlenül megelőző Urnapon, — IV. Advent — fogta meghirdetni, míg a másik a III. adventi urnapon hirdette meg.

Melyik lelkész járt el canonszerűben? kétségkívül az utóbbi. Mert az LII. canon az ünnep kihirdetését 8 nappal előbb rendeli; a LXII. canon pedig nyíltan mondja: „Az urvacsorát kiszolgáltató lelképásztoroknak, nyolc napra előre nyilvánosan ki kell hirdetni, és komolyan meghagyni, hogy kiki magát arra, tartozott tisztelet, igaz hit, kegyesség s az új életre buzgó törekvéssel jó eleve előkészítse.“ (Kiss A. ford.)

Azonban a canon ezen rendelete csakugyan nem tartatik meg kifogástalanul, s betű szerint megtartani nem is lehetséges. — Ha például a karácsony ünnepe a hét második felében kezdődik, az ünnep és az urvacsora meghirdetése előző urnapon megszokott történni.

Immár úgy az egyformaságot, mint a házasulók érdekét tekintve, szükséges volna határozott szabályt alkotni, hogy mikor hirdettessék ki a karácsony ünnepe és az urvacsora.

A felebb említett inconvenientiák azonban nemcsak a karácsonyi ünnepet megelőzőleg, hanem más communiók alkalmával is elő szoktak állani; — jelesül a böjti, új kenyérkori, és ujkori communiók alkalmával. Mert, noha a canon ezekre nézve határozott napokat tűzött ki, azt lehet mondani, hogy alig van lelkész, ki magát azokhoz szorossan tartaná.

A böjti communiót, — kivált az olyan helyeken, hol r. katolikusoknak is egyházuk van — nem lehet Quadagesima urnapján tartani meg, mint a LX. canon rendeli; mert az azt megelőző héten van Hushagyó kedd, melyen a róm. kath. hívek mulatni szoktak, mely szokást aztán követik a ref. hívek is; sőt ezen napon, mint farsang utolsó napján, rendesen népbálok szoktak tartatni. Tehát az ilyen ref. egyházban az urvacsora csak a következő urnapon szokott kihirdettetni — míg az olyan egyházakban, melyekben e körülmény fen nem forog, a canon rendelete megtartathatik, s talán meg is tartatik.

Az aratási communiót rendeli ugyan azon canon: Dominica XI post Trinitatis. Ámde ezen urnap igen változó napokon esik, hordozván azt a Husvét ünnepe. Ha Husvét be esik, például 1877-ik évben ápril 1-én — esett XI. urnapja augusztus 5-én, a mikor a nyomtatást még csak megkezdették. A folyó 1878-ik évben kiesvén Husvét ünnepe, t. i. ápril 21-én, esik a XI-ik urnapja szeptember 1-sőjén. — Innen van aztán, hogy az aratási communió egy hónapnyi időköz alatt, más és más urnapon hagyatik meg — az egyformaság gúnyjára, s a nősülőknek is sokszor bosszuságára.

Ilyenformán van a dolog az ujbori communióval is. Az idézet canon az urvacsorát kiosztatni rendeli: Dominica I. Adventus. Azonban alig tévedek, ha úgy vélem, hogy a canon e rendelete, vidékünkön, aligha tartatik meg másutt, mint Debreczenben. Közönségesen e communió megtartatni szokott az új bor kiforrása után, leggyakrabban hat héttel Karácsony előtt; — de nem egyformán, hanem oly helyeken, hol a kerti

Balogh Ferencz. felelős szerkesztő és kiadó.

Debreczen 1878. Nyomatott a város könyvnyomdájában.

E számhoz negyed iv melléklet van csatolva.

Melléklet az „Evangyeliomi protestáns lap“ 16-dik számához.

bor hamarabb kiforr, vagy szőlőskert nincsen, korábban is. — Ezen egyenlőtlenség aztán ismét botránkozás köve szokott lenni a házasulóknak; s talán ezen egyformátlanságra tekintettel rendelkezte az 1798-iki egyházkerületi rendszabály, hogy bűnbánati urnapon a házasulókat harmadszor kihirdetni nem kell — nehogy, ha talán más helyen harmadszor már ki volnának hirdetve, az eskető lelkész erőszakolásnak legyen kitétetve.

Szabad legyen e három, ugymint a bőjti, ujkenyérkori és ujbóri communiókra nézve megjegyezmem mellesleg, hogy ha tekintjük a nép magatartását e három communió irányában, a tapasztalás azt mutatja, hogy a nép ezen communiókon kevés számmal vesz részt, sőt némelykor botránnyosan kevesen, s úgy látszik, hogy azok a vallásosság és egyháziasság kára nélkül megszüntethetők volnának, — természetesen csak zsinati határozat által.

Immár a bűnbánati hetek határozott megállapítását szükségesnek vélném, nemcsak a kívánatos egyformaság végett, hanem a házasulásokra való tekintetből is. — A polgári házasság ugyanis már csak az idő kérdése. Mi egyháziak ugyan természetesen, kell, hogy idegenkedjünk attól: de az izraeliták egyenjogúsága, s a róm. kath. papság törvénysértései követelik annak törvénnyé válását. Részemről úgy vélem, hogy az csak facultative fog megállapíttatni; s vélem azért, mert e tárgy szönyegen létekor a kormány is olyan értelemben nyilatkozott; — másrésztől úgy vélem, hogy a polgári listák behozatala, főként pedig a papságnak kárpótlása az anyakönyvek vezetése megszünetéséért, alig legyőzhető akadályokba fog ütközni. Egyébiránt legyen úgy, mint a haza atyái jónak fogják látni. — De ha a polgári házasság felől törvény fog alkottatni: nekünk azon kell igyekeznünk, hogy a házasságok lehetőleg a lelkészek által megáldassanak, s ne gördítsünk a hívek jószándéka elé akadályokat, s ne utaljuk magunk oda őket, hogy minket mellőzzenek. Pedig ez okvetlenül meg fog történni, legalább azon esetekben, mikor a bűnbánati hetek határozatlansága akadályt vet az esketések elébe. E határozatlanság miatt a nősülők sokszor anyagi kárt is vallanak; mert vannak esetek, hogy az ifju előre megfogadja zenészeit, nekik felpénzt adván — mely aztán odavész, ha a kikötött napon az esküvés meg nem tartathatik. Erre nálunk közelebb is volt példa.

Részemről e tárgyat oly fontosnak tartom, hogy szükségesnek látnám, ha az egyházkerületek — a zsinatot megelőzőleg is — e tekintetben rendszabály által intézkednének, — ha másként nem lehet, határozottan követelve a cónon által rendelt urvacsorai napok, s azok kihirdetése megtartását.

Pap Károly.

B E L F Ö L D.

Oláh Bálint (gyászrajz, nekrológ).

E hó 3-án temettük el tiszteletes Oláh Bálint zsákai református lelkész társunkat. Született Uj-Fehértón néhai Oláh Sándor és Uri Mária születésű. Tanulói pályáját kezdte Fehértón, folytatta Losoncban, végezte Debreczenben. Rektor lett Zámolyon. 1837-ben segédlelkésszé lett Zsákán, hol 1840-ben rendes lelkészül választott meg. Házasságra lépett törökszentmiklósi születésű Tóth Lidia asszonnyal, kivel élt 37 évig. — Gyermekai Antal, öcsödi lelkész, Gyula, ügyvéd, Mária és Eszter férjezettek. Meghalt félórai kinos küzdelem után ápril 1-jén szélhűtésben 67-ik évében.

38 évi lelképásztorkodása alatt, vallásos buzgalma, mindenkit megnyerő szívélyes és barátságos viselete által, a köz-tiszteletet és szeretetet annyira kiérdemelte, hogy bár temetése szakadó esőben történt: a templom, zsákai és furtai minden vallású hívekkel annyira szorongásig megtelt, hogy a gyülekezet egy részének állva kellett maradnia. A rossz idő daczára is megjelent a temetésen 8 lelkész, s köztük derék esperestünk, és számos tanító. Felette tanítást tartottam alólírott, alapigéül vévén, 39 éves tiszta, és perczig meg nem zavart barátságunk emlékeül: János evangy. XI. 11. versét: „A mi barátunk aluszik, de elmegyek hogy felköltsem őtet.“ Fejtegettem, hogy az aluvó barát és lelképásztor, mikép kél fel tanításai s tettei által a gyülekezetnek, és öncsaládjának emlékezetében.

Kiváló érdemet szerzett a boldogult azáltal, hogy a vallásos élet nevelésére minden nemes eszközt felhasznált. Az ő közbenjárására készítettett méltóságos Rhédei Gábor gróf ur a templomban egy díszes orgonát, s öntetett majd későbbben egy igen szép szavú nagy harangot. Jellemző a boldogultra nézve, hogy a midőn a lelkészlak, és mind a két iskola, ujbóli építetést kívántak: az elsőseget az iskoláknak adta, s felügyelete alatt, a közelebbi években oly díszes két iskola emelkedett, melyeknek kevés párja van az egyházmegyében.

És a szép buzgalom nem is maradt jutalom nélkül, mert ugyanis e hó 7-én elnökletem alatt tartott presbiteri gyűlésben, a jelenvoltak mindnyájan tolmácsolták a népnek azon közóhaját, hogy az özvegy lelkész nőnek kegyeletév adassék; midőn pedig a hálának ezen nyilatkozata megsemmisült egyházmegyénknek azon unicumot képező szabályán, mely nem enged meg, hogy e tekintetben az egyház, kegyeletét az özvegygyel éreztesse; a gyűlés figyelme az özvegyről a sir felé fordult s kimondatott, hogy miután a boldogult, nemcsak gyászoló tisztelt családjának, hanem az egész egyházközönségnek halottja: sirja emlékkövel díszíttessék fel, errenézve az aláírás oly szép részvét mellett indult meg, hogy a földmivelőkből álló presbiterium maga 27 forintot írott alá.

Legyen áldva poraiban az aluvó, de hivei lelkében felkelt lelképásztor; legyen áldva az őt sirjában is kegyelettel ápoló zsákai közönség!

Furta, ápril 7. 1878.

Ember Károly,
ref. lelkész.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Konventi albizottság. A reformált konventi egyik albizottság, mely az egyházi törvények készítésével van megbízva, május hó 19-én Debreczenben fogja tanácskozásait megkezdeni. A bizottsági tagok elszállásolásáról a debreczeni egyház gondoskodik.

— Nagyvásár. Egy helybeli politikai lap említést tesz Lapunk megjegyzése folytán a debreczeni országos vásárnak a husvét ünnepekkel összeeséséről. Épen mivel „nemcsak helyi érdekü a nagyvásár“, szerintünk annál ünnepzavaróbb annak el nem halasztása, mert így nemcsak egy város, hanem egész roppant vidék vallásos érzületét háborítja meg. Ugy van tudva, hogy az izraeliták ünnepei tekintetbe vétetnek sok helyen a vásár tartáskor... ah de a keresztyén érzületre mitsem néznek. A zsidó tehát valláshübb, mert félnek, hgy ünnepén nem látogatna a vásárra, a keresztyéntől nincs mit tartani e tekintetben. Most már késő az elhalasztás, de a maga idejében korább meg-

történte szép tény s hódolat lett volna a keresztyénség érdekének. Utilitarius kor! te elfeleded, hogy minden áldás onnan felül jő s nemcsak a váltólejárát idejének kell döntőnek lenni. A Pesti Naplóban olvasható, hogy Nagy-Kállóban husvét ünnepekre esvén a vásár, az elhalasztatott május 2-ra. Debreczen elmulasztá a hasonló intézkedést. Meglehet épen az ünnepes vásár miatt sem vevő, sem eladó megelegetve nem lesznek. — Sajnos keresztyéntelen mulasztás történt, az tény marad.

— Felhívás. A magyarországi tanítói segélyegyletek t. elnökeihez. A nagyszalontai helv. hitv. egyházvidéki tanítói s. egyesület, fenállásának 20-ik évfordulója alkalmából, e folyó évben „Emlékkönyv“ czim alatt egy füzetet adott ki, mely az egyesület 20 évi működésének leírását s illetve történetét foglalja magában. — Minthogy a nevezett egyesület választmánya, a hazai hasonló egyesületeknek, a hivatolt műből egy-egy példánnyal kedveskedni óhajt: felkérem a magyarországi tanítói s. egyesületek t. elnökeit, miszerint becses nevöket, — lakhelyök és az utolsó posta feljegyzésével, — a n.-szalontai helv. hitv. tanítói s. egyesület elnökével (Sebők Lajos urral, Nagy-Szalonta, Biharmegye) levelező lapon, tudatni méltóztassanak. — Nagy-Szalonta, ápril 3. 1878. Elnöki megbizásból, Költő László, s. egyl. jegyző.

— (Halálozás.) Geyer János pozsonyi ev. lelkész s pozsonyvárosi egyházmegyei főesperes élete 65-ik évében ápril 1-sőjén elhunyt.

— Eperjes. A jogakadémia 1-ső évi folyama f. é. szeptemberben megnyitattik. Az eperjesi izraeliták a mult farsangon műkedvelői előadást rendezvén, a tiszta jövedelmet 209 frt a jogakadémia alapjára adták. A jogakadémiára már 40,000 forintot felül van aláírva. (Vértes.)

— Bethlendi Endre debreczeni főiskolai volt sénior (kornagy), a ki másfél év óta folytatja főleg exegetikai tanulmányait Edinburghban, ápril 5-én vett bucsút Skócziától Bázalbe menendő. Örök hála és felejthetetlen emlékek csatolják őt ama keresztyén földhöz.

— Jövők című hetilap 1-ső száma megjelent Budapesten, szerkeszti Istóczy Győző. A tárcza hozza Mohl Róbert jeles német államjogtudós uyilatkozatát a zsidókról.

T Á R C Z A.

Egyházi lant.

Husvétinének.

Dallam: CXXXV. zsolt. Áldjátok az Ur nevét.

Zengedezzünk éneket,
Mert hatalmas Istenünk
A sirokra fényt vetett,
Martaléki nem leszünk:
Golgothán a gyászkereszt
Szent reménység jelve lett.

A ki ottan szenvede
Jézusunk, a nagy halott,
Bár a kősir nyelte be,
Benne el nem porladott:

Kétezernyi év kiált,
Hogy legyőzte a halált.

Feltöré a sirt Urunk
Túlvilági zsengeként,
Czéltalan már nem futunk,
A jövő fényt ölt megént:
Bár e mag, ma porba hull,
Még kikél a hant alul.

Hull a test, de ujat ölt
A szabaddá lett lélek,
Mennyei test várja őt
Uj szülöttit az égnek,
S mit csak ember hall, belát —
Fel nem éri uj honát.

A borútlan tiszta ég
Millió sok csillaga,
Mely felettünk lángol, ég,
Mind az Isten záloga:
Ott atyánk ős háza, — már
Ránk ezernyi lakja vár.

Óh segélj meg Istenem!
Hadd haladjak jó uton,
Czélt ne engedj vesztenem
Mig e test a porba von:
Mennybe csak egy kar vezet,
Üdvezítőm nyújtsd kezéd!

Vigy magadhoz engemet
Isten égbe szállt fia!
Itt, mig a sir eltemet,
Szívem csak e gond vijja:
Majd az uj ég, föld terén
Hogy lehessen véled én?

Egy ref. lelkész.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat.

A tiszaroffi ref. leánytanítói állomásra pályázat nyitattik. Fizetése az egyháztól: 1) 128 frt 50 kr; 2) Félhelyföld, mely téssen husz hold szántó és 8 hold legelőt, melynek adóját az egyház fizeti; 3) 16 hektoliter búza; 4) 8.61 hektoliter árpa; 5) egy öl tűzifa; 6) Tanítványaitól pedig 42 kr., 31 liter árpa, egy csirke. A tanítványok száma 90—100.

Kötelessége a növendékeket 6 osztályba osztva az elfogadott tanterv szerint tanítani, urvacsora osztás alkalmával bort töltögetni.

A kellően felszerelt folyamodványok alulirthoz f. hó 25-ig terjesztendők be.

Kelt Tisza-Roff, 1878. ápril 3.

Tóth Miklós,
ref. lelkész.

2—2